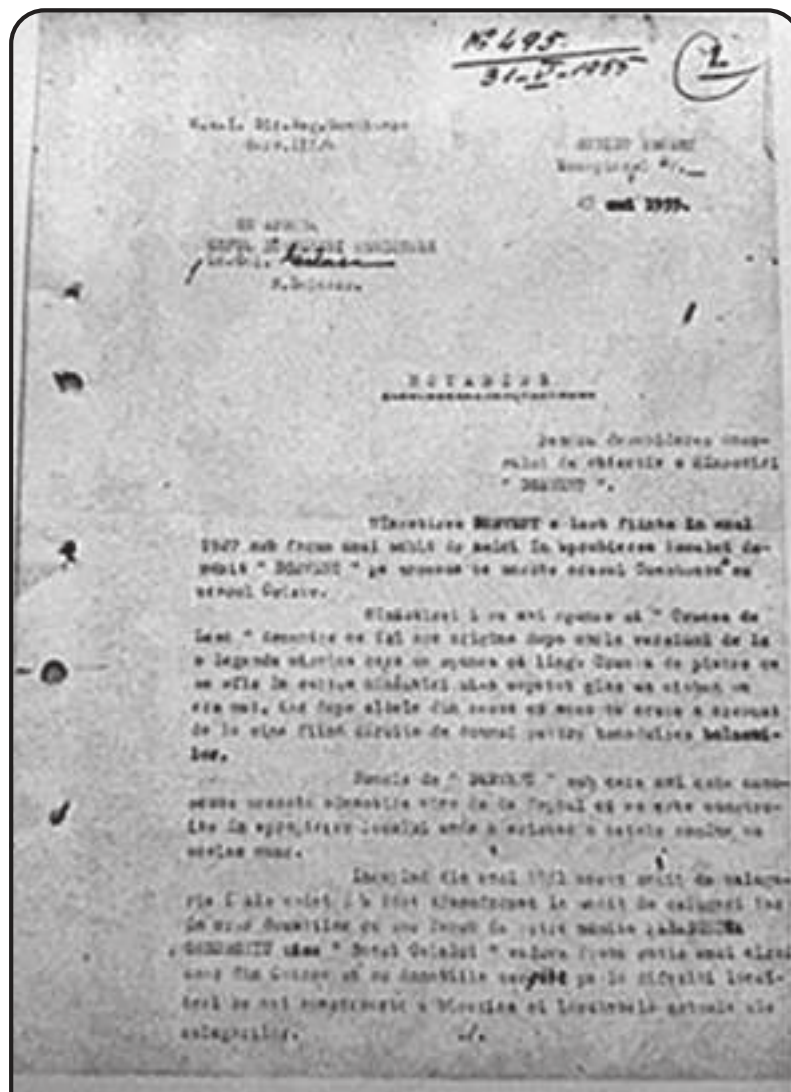

dr. Laura CORNEA

„DOSAR DE OBIECTIV-“ MÂNĂSTIREA DERVENT

La două decenii de la declasificarea și punerea în circuitul științific, arhiva fostei Securități continuă să ne surprindă, nu doar prin prisma modului de operare a celor care au făcut parte din acest sistem opresiv, ci și prin prisma evidențelor de arhivă realizate la acea dată^[1]. În ultima perioadă, cercetătorii acestei arhive au descoperit printre tipurile de dosare existente, categoria dosarelor de obiectiv. Printre acestea se regăsesc și cele care fac referire la mănăstiri sau biserici reflectând modul în care regimul comunist a tratat instituțiile religioase ca potențiale centre de “rezistență ideologică” sau chiar ca posibili “inamici ai statului”. Prin structura lor, aceste tipuri de dosare conțin în parte același tip de documente ca dosarele de urmărire informativă: planuri de măsuri,

note informative despre predici, viața monahală, contacte cu exteriorul sau rapoarte despre activități religioase „ostile”, fotografii, schițe sau corespondență interceptată. Din acest motiv, uneori, aceste tipuri de dosare se regăsesc în cadrul fondului informativ, însă sunt des arhivate în evidențele de Securitate la fondul documentar. Iată de ce cercetătorii în arhiva fostei Securități nu trebuie să renunțe la căutare după prima interogare a acestor evidențe, ci trebuie să insiste pentru a descoperi firul Ariadnei.

După instaurarea regimului comunist în România autoritățile au declanșat un amplu proces de control și represiune asupra vieții religioase. Într-un stat care proclama ateismul ca ideologie oficială, mănăstirile erau percepute drept centre ale unei influențe spirituale morale nealiniate cu idealurile socialiste. Astfel, în anii 50 și în deceniul următor, Securitatea a intensificat supravegherea și desființarea sistematică a acestor așezăminte.

În acest context, la 31 mai 1955 șeful Direcției Regionale Constanța, lt. col. Nicolae Doicaru, a decis deschiderea dosarului de obiectiv al Mănăstirii DERVENT. Prin Hotărârea de începere a urmăririi informative Securitatea realiza și un scurt istoric al lăcașului de cult. Astfel, era notat faptul că mănăstirea a luat ființă în 1927 sub forma unui schit de maici în apropierea locului numit Dervent, cunoscut în zonă și sub denumirea „Crucea de Leac” după versiunea unei legende mistice care spunea că lângă Crucea de piatră ce se afla în curtea Mănăstirii, un cioban bolnav, mut, și-ar fi recăpătat glasul. Din 1931 a fost transformată într-un schit de călugări, iar din 1942 capătă denumirea de mănăstire. Ofițerii de securitate constatau că după 23 august 1944 călugării acestei mănăstiri duceau o activitate „potrivnică regimului atât în interiorul mănăstirii cât și în rândul cetățenilor care participau la slujbă instigând la luarea de poziții ostile la adresa colectivizării. În acest context, șeful Serviciului III, biroul 4 din Direcția Regională Constanța, lt. maj. Koncz Carol propunea deschiderea unui dosar în vederea „urmăririi mai îndeaproape a activității personalului acestei mănăstiri și a putea preîntâmpina din timp eventuale acțiuni criminale^[2]. Pentru o mai ușoară încadrare operativă în noiembrie 1955 se decide mutarea dosarului în grija operativă a cadrelor Securității din Raionul Băneasa care „dispuneau de o agentură mai capabilă să urmărească activitatea elementelor din cadrul mănăstirii^[3].

Din anul 1938 stareț al mănăstirii devine Elefterie Mihail despre care toți creștinii vorbeau cu mare respect și evlavie, el fiind persoana care îi îmbărbăta pe enoriași să țină la credința creștină mai ales în acele

vremuri tulburi. Ofițerii operativi care se ocupau de acțiunea de verificare a mănăstirii notau faptul că starețul Elefterie Mihail este cel care „prin slujbele sale religioase, cât și prin predicile pe care le ținea, lăuda în slavă conducătorii regimului antonescian cât și susținerea Războiului Sfânt^[4]. Părintele Elefterie Mihail (1900-1990) a fost o figură emblematică a monahismului românesc din secolul al XX-lea, cunoscut pentru viața duhovnicească profundă, darul tămăduirii și rezistența față de regimul comunist. Rămâne în istoria Ortodoxiei românești ca o figură luminoasă, un model de smerenie, rugăciune și dăruire. Viața sa este o mărturie a credinței neclintite și a iubirii față de aproapele, în ciuda încercărilor și a persecuției. Acțiunea de urmărire derulată surprinde starea de spirit a călugărilor din mănăstire și conturează ca impresie generală faptul că în lăcaș se ducea o viață de obște, călugării muncind totul în comun și având sarcinile uniform repartizate. Pentru justificarea periodică a acțiunii de urmărire, prin materialele existente la dosar, se evidențiază faptul că starețul mănăstirii, alături de călugări, ducea o propagandă dușmănoasă împotriva guvernului. Prin argumentele exagerate din documentul de arhivă se încerca justificarea determinării ofițerilor de securitate de a demara acțiunea de urmărire.

Evenimentele desfășurate înainte de 23 august 1944 i-au atras pe călugării de la Dervent în viața politică, unii dintre ei devenind adepți ai mișcării legionare. După 23 august 1944, în mănăstirea Dervent, cu scopul de a diminua numărul credincioșilor care creștea de la zi la zi și a căror prezență masivă în incinta mănăstirii făcea posibilă o unitate a lor contra regimului instaurat, Partidul și Securitatea au acționat în principal cu scopul de a lămurii populația cu privire la „miracolul” vindecării de boli. În esență, acțiunea Securității a fost de a se împotrivi oricărei forme mistice și de a opri propagarea prin biserică a mesajelor prin care se inocula schimbarea regimului.

Hotărârea de deschidere surprinde două motive principale pentru care Securitatea a vizat acest sfânt locaș: posibilul sprijin alocat rezistenței anticomuniste prin adăpostirea fugarilor și a opozanților regimului, și totodată, încercarea călugărilor de a menține credința autentică, puternic afectată deja de ideologia oficială. Din conținutul documentelor existente la dosar reiese că, în anii 50, organizarea mănăstirii se realiza prin activitatea a trei consilii care funcționau în incinta sa^[5]: 1. consiliul spiritual având ca membri pe starețul Elefterie Mihail - de origine macedoneană, intrat în călugărie în 1932, Marin N. Marin „Martian” - intrat în mănăstire în anul 1936, fost membru PNȚ, apoi înscris în Mișcarea legionară și respectiv Ene Ioan „Iarvilh”

- intrat în mănăstire în anul 1936, fost muncitor petro-
list; 2.consiliul economic (Elefterie Mihail, Roman
Oltenacu - intrat în mănăstire în 1948, fost cârciu-
mar și ulterior ciobanul mănăstirii; Mihail Almășanu;
Gheorghe Lupea- intrat în mănăstire în 1950, ulterior
tatăl său făcând cerere pentru a-l aduce acasă și 3.con-
siliul de judecată (Elefterie Mihail, Diomid Trăsaru și
Roman Oltenacu). De reținut că la 22 martie 1955 în
mănăstire activau 23 de persoane^[6]. În cazul Mănăstirii
Dervent, doar trei "indivizi sunt luați în evidența pe
obiectiv" și anume: starețul mănăstirii Enache Mihai
(Elefterie nume monahal); Olteanu Radu, născut la 02
februarie 1886 cunoscut ca fost membru legionar și
Vomodița Samoilă, născut la 20 martie 1899 în Cahul
(URSS) muncitor, călugăr la mănăstire fugit din URSS
pe motiv că "nu i-a plăcut regimul sovietic". Odată cu
analiza structurii organizatorice interne a mănăsti-
rii prin prezentarea componenței consiliilor interne,
printr-o notă din septembrie 1951 lucrătorii de secu-
ritate consemnau datele despre așezarea mănăstirii
din Raionul Băneasa, Direcția Regională Constanța pe
baza cărora s-a realizat schița^[7] poziționării în teren a
acesteia.

Pentru stricta compartimentare a muncii de secu-
ritate, prin normele de arhivă existente în anii 50 se
interzice introducerea, în dosarele de obiectiv, a date-
lor sau materialelor care să ducă la deconspirarea rețe-
lei informative sau a elementelor aflate în preocupare

activă. Această regulă, a evidenței de arhivă, nu a fost
păstrată și în cazul dosarului de obiectiv Dervent fapt
ce face posibilă, spre avantajul cercetării, deconspira-
rea micii rețele informative creată și cuprinsă în tabe-
lul^[8] cu informatorii care lucrează în obiectiv. În cuprin-
sul acestuia se face referire la doi preoți și un călugăr:
sursa „Coru, preot recrutat în 1952, în persoana lui
Toma Gheorghe, sursa „131D, călugăr; sursa „Nelu,
recrutată în 1950, preot, în persoana lui Coma Ion.
Într-o notă informativă furnizată sursa „Nelu relatând
despre călugărul Casian, evidențiază injuriile formu-
late de acesta la adresa regimului și a Uniunii Sovietice
afirmând că „vom scăpa de aceste iude”, precum și
reacția tatălui acestuia care afirma că „până nu vom
scăpa de porcii de ruși, nu scăpăm de asupriri puse pe
bieții țărani”^[9]. Din materialele furnizate de informa-
torii de la mănăstire se conturează impresia autorităților
față de viața mistică desfășurată de călugării acestui
locaș care „au o puternică influență asupra cetățeni-
lor care au un nivel politic scăzut”^[10]. Într-un referat
întocmit la data de 17.09.1954 de Direcția Regională
de Securitate Constanța, Serviciul III, biroul 4, se men-
ționa faptul că în mănăstire „persistă elementul legi-
onar”, fapt pentru care cu scopul de a se stabili trecu-
tul și activitatea contrarevoluționară, șeful problemei
de la regiune urma să se deplaseze la fața locului pen-
tru “ a se trece la reactivizarea informatorului necali-
ficat Zamfir cu care nu s-a luat regulat legătura, nu a
fost instruit”^[11]. Ca urmare a dispozițiilor primite de
la lt. maj Koncz, Secția Raională Băneasa din Direcția
Regională de Securitate Băneasa, realizează fișe per-
sonale pentru 15 călugări aflați în septembrie 1954 în
mănăstirea Dervent, cu scopul de a se lua „măsuri de
studiere a unui călugăr ce ar fi pretabil la recrutare”^[12].
Referitor la informatorul Zamfir, secretar al mănăstirii
la acea dată se menționa că “acesta nu dă rezultatele
dorite, iar când a fost pus sub urmărire a fost sesizat cu
manifestări dușmănoase”. Totodată, atenția Securității
s-a concentrat asupra acestui locaș și pentru faptul că
mulți copii din satele alăturate își manifestau dorința
de a se duce la mănăstire, ca efect al acțiunii familiei
care “lupta din răspuțeri copii pe această cale spre a-i
feri de otrava comunistă și a UTM-ului”^[13]

Autonomia funcțională a mănăstirii, nealinată cu
modelul de control total promovat de regim, a atras
atenția autorităților perioadei comuniste care s-a stră-
duit prin toate mijloacele specifice ale muncii informa-
tive să o reducă la tăcere. În cele din urmă, prin Decretul
410 din 1959 prin care s-a hotărât reducerea număru-
lui de călugări și călugărițe, Mănăstirea Dervent a fost
desființată, iar starețul său a fost înlăturat din viața
monahală, fiind acuzat pe nedrept de deținere de

armă, fără a fi însă condamnat^[14]. Hotărârea de închidere a dosarului de obiectiv mănăstirea Derwent se aprobă de către Inspectoratul Județean de Securitate abia la data de 6 decembrie 1968, semn că supravegherea „elementelor” din acest locaș și a „obiectivului” în sine, a continuat chiar și după desființare. Actul legislativ prin care statul comunist a impus epurarea monahismului a avut consecințe extrem de grave: peste 90 de mănăstiri desființate, peste 4.000 de monahi expulzați, viața monahală a fost suprimată sau redusă la forma unor biserici de mir fără obște și foarte multe mănăstiri au fost transformate în unități agricole, spitale sau unități administrative. Mulți dintre monahi au fost arestați, anchetați sau internați abuziv. Au existat și forme de viață monahală tolerată în mănăstiri de fațadă însă sub strictă supraveghere informativă.

Deschiderea arhivei fostei Securități a oferit posibilitatea studierii documentelor care fac referire la situația lăcașurilor de cult din anii 50 și nu numai, surprinzând starea de spirit a credincioșilor, dar și măsurile

unui regim de opresiune împotriva acestora. Dosarul de obiectiv al Mănăstirii Derwent este unul dintre multele exemple din arhiva gestionată de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității care susține rolul aflării adevărului istoric în formarea viitoarelor generații. Misiunea cercetării este de a aduce în atenția cercetătorilor cât mai multe documente care dovedesc măsurile opresive ale regimului comunist prin care s-a încercat un atac sistematic la adresa virtuților teologice: Nădejdea, Credința și Iubirea.

„OBJECT FILE – DERVENT MONASTERY”

Abstract: The paper details the opening and proceedings of the files for the monastery of Derwent by the former Security in Romania. This religious site was under surveillance on the pretext of legionary sympathizers and ant-communist activities.

Keywords: Derwent, Security, surveillance, 1950s, Constanta, monastery.

NOTE

[1] *Evidența operativă* era un element important în sistemul de muncă al organelor Securității Statului. În acest context s-a emis Ordinul 224/7 martie 1953 conform căruia *Serviciul C* avea atribuția de a ține evidența dosarelor personale, a acțiunilor informative, a dosarelor de anchetă și a celor documentare.

[2] ACNSAS, Fond Informativ, Dosar obiectiv Mănăstirea Derwent, f. 3.

[3] *Ibidem*, f. 4.

[4] *Ibidem*, f. 2.

[5] *Ibidem* ff, 15-17.

[6] *Ibidem*, f.14.

[7] *Ibidem*, f.11.

[8] *Ibidem*, f. 20.

[9] *Ibidem*, f. 35.

[10] *Ibidem*.

[11] *Ibidem*, f. 43.

[12] *Ibidem*, f. 42.

[13] *Ibidem*, f. 40.

[14] Marius Oprea- corortodcox.blogspot.com, Mărturii așternute după chemarea, la solicitarea și cu binecuvântarea IPS Arhiepiscopului Teodosie, la deshumarea rămășițelor pământești ale părintelui stareț Elefterie.